

**BUYUK BRITANIYA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMINING ILG'OR
TAJRIBALARINI O'ZBEKISTON MAKTABGACHA TA'LIMIGA INTEGRATSIYA
QILISHNING INNOVATSION KONSEPTUAL ASOSLARI**

University of economics of pedagogy o'qituvchisi
Xolmirzayeva Gulbahor

Annotatsiya: *maqolada Buyuk Britaniyada qo'llaniladigan “Early Years Foundation Stage (EYFS)” dasturi va uning asosiy tamoyillari – bolaning shaxs sifatida markazga qo'yilishi, tajribaviy va o'yin orqali o'qitish, ijtimoiy hamkorlik hamda uzviy rivojlanish yondashuvlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bola rivojlanishiga individual yondashuv, insonparvar ta'lim va konstruktivistik nazariyalar asosida shakllangan “child-centered approach” konsepsiyasi O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda samarali yo'nalish sifatida baholanadi.*

Annotatsion: *The study analyzes the Early Years Foundation Stage (EYFS) program used in the UK and its main principles - child-centeredness, experiential and game-based learning, social interaction, and holistic development approaches. Also, the concept of a "child-centered approach" based on an individual approach to child development, humanistic education, and constructivist theories is evaluated as an effective direction in the modernization of the Uzbek preschool education system.*

Keywords: *Great Britain, preschool education, EYFS, child-centered education, innovative model, integration, pedagogical experience, learning through play.*

Аннотация: *В исследовании анализируется программа раннего развития детей (EYFS), применяемая в Великобритании, и её основные принципы: ориентация на ребёнка, экспериментальное и игровое обучение, социальное взаимодействие и целостный подход к развитию. Концепция «ориентированного на ребёнка подхода», основанная на индивидуальном подходе к развитию ребёнка, гуманистическом образовании и конструктивистских теориях, также оценивается как эффективное направление модернизации системы дошкольного образования в Узбекистане.*

Ключевые слова: *Великобритания, дошкольное образование, EYFS, образование, ориентированное на ребенка, инновационная модель, интеграция, педагогический опыт, обучение через игру.*

XXI asrda jamiyat taraqqiyotining barcha sohalarida innovatsiya va raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'ymoqda. Xususan, inson kapitali sifati va bola shaxsining ilk rivojlanish bosqichlaridagi

imkoniyatlarini kengaytirish maktabgacha ta'lim tizimining strategik ahamiyatini yanada oshirdi. Maktabgacha ta'lim bugungi kunda faqat pedagogik emas, balki ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy taraqqiyotning hal qiluvchi omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ilg'or xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimiga integratsiya qilish masalasi zamonaviy pedagogika va ijtimoiy falsafa nuqtayi nazaridan dolzarb ilmiy yo'nalishga aylandi.

Buyuk Britaniya maktabgacha ta'lim tizimi jahondagi eng samarali modellardan biri hisoblanadi. Uning asosiy konseptual negizi bola shaxsini markazga qo'ygan “child-centered approach”, erkin o'yin orqali ta'lim (play-based learning), tajribaviy faoliyat orqali rivojlanish (experiential learning) va teng imkoniyatlar tamoyiliga tayanadi. Britaniyadagi “Early Years Foundation Stage (EYFS)” dasturi bola rivojlanishining barcha yo'nalishlarini — kognitiv, ijtimoiy, emotsional va jismoniy sohalarni — bir butun tizimda qamrab oladi. Ushbu yondashuv maktabgacha ta'limni faqatgina bilim berish emas, balki mustaqil fikrlash, ijodkorlik, ijtimoiy faollik va madaniy integratsiyani rag'batlantiruvchi jarayon sifatida ko'radi.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilishga katta e'tibor qaratilmoqda. Prezident Sh.M.Mirziyoyevning “Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi” va “Yangi O'zbekiston strategiyasi”da ta'limni inson kapitali rivojining asosiy bo'g'ini sifatida qayta ifodalash, pedagog kadrlar salohiyatini oshirish, ta'lim muhitini raqamlashtirish va xalqaro standartlarga moslashtirish kabi vazifalar belgilangan. Bu jarayonlarda Britaniya tajribasi, ayniqsa, bola rivojlanishini pedagogik va psixologik jihatdan individual yondashuv asosida tashkil etish tizimi, O'zbekiston maktabgacha ta'limini modernizatsiya qilishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, xorijiy tajribani milliy muhitga integratsiya qilishda bir qator murakkab masalalar yuzaga keladi: milliy mentalitet, madaniy an'analar, oilaviy qadriyatlar va ijtimoiy muhitning o'ziga xos xususiyatlari bu jarayonda hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Shuning uchun ilg'or tajribalarni mexanik ravishda ko'chirish emas, balki ularni milliy model bilan uyg'unlashtirgan holda qo'llash zarur.

Mazkur maqolada Buyuk Britaniya maktabgacha ta'lim tizimining ilg'or pedagogik konsepsiyalari tahlil qilinib, ularni O'zbekiston maktabgacha ta'limiga mos ravishda integratsiya qilishning innovatsion, metodologik va madaniy asoslari ochib beriladi. Shuningdek, maktabgacha ta'limda bola shaxsini o'sishning markaziga qo'ygan yangi “innovatsion konseptual model” taklif etiladi. Bu model Britaniya tajribasiga suyanagan holda, milliy an'ana va mentalitet bilan uyg'unlashgan holda ishlab chiqiladi hamda kelgusida ta'lim sifati va inson kapitali rivojiga xizmat qiladi.

Buyuk Britaniya ta'lim tizimida maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash va rivojlantirish masalasi umumiy ta'lim falsafasining markaziy qismi sifatida qaraladi. Bu tizimning ilmiy-metodologik asoslari bola shaxsini markazga qo'ygan pedagogik

paradigmaga, ya'ni child-centered education yoki bolani markazga qo'ygan ta'lim kontseptsiyasiga tayanadi. Mazkur yondashuv Jon Dyui, Jan-Jak Russo va Meri Montessori kabi pedagog va faylasuf olilarning insonparvar ta'lim g'oyalari suyangan holda shakllangan bo'lib, ular ta'lim jarayonida bola faol subyekt sifatida namoyon bo'lishi kerakligini ta'kidlaganlar. Unga ko'ra, bola faol subyekt sifatida qabul qilinadi va uning rivojlanishi tabiiy ehtiyojlar, qiziqishlar va shaxsiy tajribalar asosida amalga oshadi, bu esa insonparvar ta'limning asosiy falsafiy mezonlaridan biri hisoblanadi.

Buyuk Britaniyadagi maktabgacha ta'lim tizimi “Early Years Foundation Stage (EYFS)” deb nomlangan milliy standart asosida boshqariladi. Bu hujjat 2008 yilda ilk bor joriy etilgan bo'lib, 2021 va 2023 yillarda yangilangan. EYFS ta'limning to'rtta asosiy tamoyilini belgilaydi:

- 1.har bir bolaning yagona va qayta takrorlanmas shaxs ekanligi;
- 2.bolaning faol ishtirokchi va tajribaviy o'quvchi sifatida rivojlanishi;
- 3.ijtimoiy muhit va oila bilan hamkorlikda ta'limning samarali bo'lishi;
- 4.rivojlanishning turli bosqichlari o'zaro bog'liq va uzviy ekanligi.

Bu tamoyillar pedagogik jarayonda bolaning shaxsiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda individual va inklyuziv ta'lim muhitini yaratishga qaratilgan. Ta'lim jarayonida “o'yin orqali o'qitish” — play-based learning — markaziy o'rinni egallaydi. Bu metod bolaning tabiiy qiziqish va tajriba orqali o'rganish qobiliyatini rivojlantiradi. Bunday yondashuv Vigotskiyning “jamiyat orqali ong rivojlanishi” nazariyasi, Piajening kognitiv bosqichlar modeli hamda Brunerning konstruktivizm g'oyalari bilan chambarchas bog'langan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR;

1. Dewey J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. – New York: The Macmillan Company, 1916. – 434 p; Rousseau J.-J. Émile, ou De l'éducation. – Paris: Garnier-Flammarion, 1762. – 512 p; Montessori M. The Montessori Method. – New York: Schocken Books, 2015. – 378 p.

2. Bruner J. The Process of Education. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960. – 110 p.

